

## EESTI 2019. AASTA INIMÕIGUSTE ARUANNE

### KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

Eesti on ühekojalise parlamendiga mitmeparteiline põhiseaduslik demokraatia, mille valitsusjuhiks on peaminister ja riigipeaks president. Peaminister ja valitsuskabinet esindavad üldiselt parlamendis enim kohti omavat parteid või parteide koalitsiooni. Viimati toimusid parlamendivalimised 3. märtsil. Uude koalitsiooni kuuluvad Keskerakond, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE) ja Isamaa ning seda juhib 29. aprillil peaministri ametisse astunud Jüri Ratas. Vaatlejad pidasid valimisi vabadeks ning õiglasteks.

Sisejulgeoleku eest vastutavad Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet. Kaitsevägi on aga välise julgeoleku eest vastutav, kuigi tal on ka mõned sisejulgeolekuga seotud kohustused. Siseministeriumile alluvad Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet. Samas allub Kaitsevägi Kaitseministeriumile. Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet tegelevad tsiviiljuhtumitega, sõjaväepolitsei aga Kaitseväe juhtumitega. Valitsus omab tõhusaid meetodeid väärkohtlemise ja korrupsiooni uurimiseks ning karistamiseks. Tsiviilvõimud juhtisid ning kontrollisid julgeolekujõude tõhusalt.

Olulistest inimõiguste rikkumistest ei ole teatatud.

Valitsus võttis kasutusele vajalikud meetmed rikkumisi toime pannud ametnike uurimiseks, vastutusele võtmiseks ning karistamiseks. Aruannete kohaselt ei ole aasta jooksul julgeolekujõudude liikmete toime pandud kuritegude eest karistamatust toimunud.

#### **1. jagu. Isikupuutumatus austamine, kaasaarvatud vabadus järgnevatest tingimustest:**

##### **a. Omavoliline elu võtmine ning muud ebaseaduslikud või poliitiliselt motiveeritud mõrvajuhtumid**

Valitsuse või valitsusametnike toime pandud omavoliliste või ebaseaduslike mõrvajuhtumite kohta teated puuduvad.

##### **b. Kadumine**

Puuduvad teated valitsusasutuste nimel toimunud kadumistest.

### **c. Piinamine ning muu julm, ebainimlik või inimväärlikust alandav kohtlemine või karistamine**

Hoolimata sellest, et seaduslikult on see keelatud, on raporteeritud mõned juhud, kus politsei on tarvitanud liigset füüsilist jõudu või verbaalset väärkohtlemist osade kahtlustatavate vahistamisel ja ülekuulamisel.

Jõu kuritarvitamise eest politseinike vastu esitatud kohtuasjade arv on eelmiste aastatega kasvanud; 2018 aastal oli kolm juhtumit rohkem kui aastal 2017. Esimese poolaasta jooksul esitasid ametivõimud politseinike vastu viis jõu kuritarvitamise juhtumit.

### **Vangla ja kinnipidamiskeskuse tingimused**

Inimõigusi oluliselt mitteaustavad juhtumid vanglate või kinnipidamiskeskuste tingimuste kohta puuduvad.

Füüsilised tingimused: Augustikuus toimunud Viru vangla kontrollist järeldas õiguskantsler, et kinnipeetavate ja vangidega otseselt tegeleva personaliga seoses esineb puudusi. Samas ei esinenud vanglates ja kinnipidamiskeskustes füüsiliste tingimuste või kinnipeetavate väärkohtlemisega seotud suuri probleeme.

Juhtkond: ametivõimud uurisid usaldusväärseid väiteid väärkohtlemistest nõuetekohaselt.

Sõltumatu järelevalve: Valitsus lubas olukorda iseseisvatel valitsusvälistel organisatsioonidel, inimõiguste eestkostjatel, meedial ja rahvusvahelistel organisatsioonidel jälgida.

Edusammud: Vastvalminud Tallinna vangla hakkas vange vastu võtma jaanuaris vahetult peale nõukogudeaegse hoone sulgemist.

### **d. Omavoliline vahistamine või kinnipidamine**

Põhiseadus ja seadused keelavad omavolilist vahistamist ja kinnipidamist ning näevad ette iga inimese õiguse vaidlustada kinnipidamise seaduslikkust kohtus; seega järgis valitsus neid määruseid.

### **Kinnipeetavate vahistamistoimingud ja kohtlemine**

Väljaarvatud kuriteo toimepanemise hetkel arreteeritud isikute puhul, nõuab seadus, et vahistamiste käigus peavad ametivõimud omama tõendipõhiseid kohtu väljastatud vahistamismäärusi ning teavitama kinnipeetavaid viivitamata nende vahistamise põhjusest. Ajutiseks kohtuprotsessi eelseks vabastamiseks on olemas toimiv kautsjoni

süsteem ja muud võimalused. Ametivõimud võivad eraisikuid süüdistuseta kinni pidada kuni 48 tundi; edasine kinnipidamine toimub kohtuotsuse alusel. Üldjoones pidas politsei nendest nõuetest kinni. Alaealiste süüdistatavate puhul näevad kriminaalmenetluse reeglid ette eeluurimise ajal maksimaalselt kahekuulist kinnipidamist ning teise astme (vähem raskete) kuritegude puhul maksimaalselt neljakuulist kinnipidamist. Kinnipeetavatel on õigus koheselt pöörduda õigusnõustajate poole, lisaks tasub valitsus puudustkannatavate isikute õigusnõustamise kulud.

### **e. Õiglase ja avaliku kohtumenetluse takistamine**

Põhiseadus tagab kohtusüsteemi sõltumatuse ning valitsus järgis neid määruseid.

#### **Kohtumenetlused**

Põhiseadus tagab avaliku kohtuprotsessi õiglast pidamist ja üldiselt rakendas iseseisev juriidiline süsteem seda õigust tõhusalt.

Süüdistatavatel on õigus kohtlemisele süütuse presumptsiooni alusel, süüdistustest kiirele ja detailsele teatamisele (vajaduse korral tasuta tõlkega), liigse viivitusteta õiglasele ja avalikule kohtuprotsessile, kohtuistungist osa võtta, vabalt valitud advokaadiga suhtlemisele, kaitse ettevalmistamiseks piisavale ajale ning alates kaebuste esitamise hetkest vajaduse korral tasuta suulisele tõlkele. Lisaks sellele on süüdistatavatel ka õigus astuda vastu prokuratuuri või hageja tunnistajatele ning esitada oma isiklike tunnistajaid ja tõendeid. Kostjaid ei saa sundida tunnistama ega süüd üles tunnistama ning neil on õigus edasikaebusele. Juhtumeid võib üle kuulata kas üksik kohtunik, kohtunik koos avalike hindajatega või kohtunike komitee. Kõigile kriminaalmenetluses süüdistatavatele on advokaat kättesaadav riigi kulul, sellest hoolimata eelistasid üksikisikud tihtipeale isikliku advokaadi palkamist. Puudustkannatavatele isikutele soetab tsiviilkohtumenetluse käigus valitsus advokaadi. Ametiasutused austasid eelnimetatud õigusi ja võimaldasid neid õigusi kasutada kõigil elanikel olenemata kodakondsusest.

#### **Poliitvangid ja kinnipeetavad**

Aruanded poliitilistest vangidest ja kinnipeetavatest puuduvad.

## **Tsiviilkohtumenetlus ja abinõud**

Üksikisikutel või organisatsioonidel inimõiguste rikkumise korral õigus pöörduda siseriiklike kohtute poole ja nõuda tsiviilõiguskaitsevahendite rakendamist. Siseriiklike õiguskaitsevahendite ammendamisel on neil võimalus ebasobivad otsused edasi kaevata Euroopa Inimõiguste Kohtusse.

## **Vara taastamine**

Valitsusel on vara tagastamiseks eraldi seadused ning mehhanismid. Lisaks ei teatanud valitsusvälised ja kaitseorganisatsioonid probleeme seoses holokaustiajastu juhtumite lahendamisega sh seoses välisriikide kodanikega.

### **f. Omavoliline või ebaseaduslik eraelu, perekonna, kodu või infovahetuse puutumatus rikkumine**

Põhiseadus keelab sellised toimingud ning nende seaduste valitsusepoolsest rikkumisest teated puuduvad.

## **2. jagu. Kodanikuõiguste austamine, kaasaarvatud:**

### **a. Sõnavabadus, sealhulgas pressivabadus:**

Põhiseadus tagab sõna- ja pressivabaduse ning valitsus üldiselt järgis neid seadusi. Erapooletu ajakirjandus, tõhus kohtusüsteem ja funktsioneeriv demokraatlik poliitika soodustasid ühiselt sõna- ja pressivabadust.

Ajakirjandus, meedia ja ka veebimeedia: erapooletud meedia oli aktiivne ning väljendas mitmesuguseid seisukohti ilma piiranguteta.

## **Internetivabadus**

Valitsus ei piiranud ega takistanud juurdepääsu Internetile ega tsenseerinud veebimaterjali. Puuduvad usutavad teated sellest, et valitsus oleks seadusliku volitusega privaatsset veebisuhtlust jälginud.

## **Akadeemiline vabadus ja kultuuriüritused**

Valitsuse seatud akadeemilise vabaduse või kultuurisündmuste piirangud puudusid.

### **b. Rahuliku kogunemise ja ühinemisvabadus**

#### **Kogunemisvabadus**

Põhiseadus tagab rahumeelse kogunemise vabaduse ning üldjooneliselt järgis valitsus seda vabadust.

Varasemate aastate aruannetes mainitud iga-aastane Teise maailmasõja Sinimäe lahingu mälestustseremoonia toimus ka sellel aastal. Üritusel osales kolm parlamendiliiget.

#### **Ühinemisvabadus**

Kuigi põhiseadus tagab ühinemisvabaduse, täpsustab seadus, et erakondadega on lubatud ühineda ainult Eesti kodanikel. Välismaalaste võimalusi liituda muulaadsete kodanikuühendustega ei piiratud.

### **c. Usuvabadus**

Vt Ameerika Ühendriikide Välisministeeriumi rahvusvahelist usuvabaduse aruannet aadressil <https://www.state.gov/religiousfreedomreport/>.

### **d. Liikumisvabadus**

Põhiseadus näeb ette sisemise liikumise, välismaal reisimise, emigratsiooni ja repatrieerimise vabaduse ning üldiselt valitsus pidas nendest normidest kinni.

## e. Riigisiselt ümberasustatud isikud

Mitterakendatav.

## f. Pagulaste kaitse

Õigus varjupaigale: seadus tagab varjupaiga või pagulasseisundi tunnustamise, lisaks on valitsus kehtestanud pagulastele kaitse pakkumise süsteemi. MTÜ Eesti Inimõiguste Keskus (EIK) ja teised vabühendused osutasid koostöös ametivõimudega pagulastele õigus- ja sotsiaalabi.

Valitsusametnikud kinnitasid, et igas varjupaigamenetluse etapis oli õigusabile juurdepääs olemas. EIK väljendas jätkuvalt muret varjupaigataotlejate kinnipidamise pikaajalisuse üle kohtuasjade lahendamise ajal.

Ohutu päritoluriik/transiitriik: valitsusel on kehtestatud „turvalisest“ päritolu- või transiidiriigist pärit taotlejatele varjupaiga mitteandmise kord. Ametivõimud kinnitasid, et nad intervjuerisid kõiki varjupaigataotlejaid.

Kestvad lahendused: valitsus aitas Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni programmi raames osa põgenikel turvaliselt ja vabatahtlikult kodumaale tagasi pöörduda. Riik tegi pagulaste ümberasustamise programmi rakendamiseks koostööd ELiga ja ÜRO pagulaste ülemvoliniku bürooga. Naturalisatsioon on võimaldatud kõigile riigi püsielanikele peale viieaastast paiksust, peale kohustuslike kodakondsus- ja keeleksamite läbimist.

Ajutine kaitse: valitsus pakkus ajutist kaitset isikutele, kes ei pruugi olla pagulased. Ajutine kaitse hõlmab õigust tööle, haridusele juurdepääsu ning tervishoidu. 2018. aastal tagas valitsus ühele isikule ajutise kaitse elamisloa kaudu.

## g. Kodakondsuseta isikud

2018. aasta lõpus klassifitseeris ÜRO pagulaste ülemvoliniku büroo riigis kodakondsuseta 77 877 inimest. 1. jaanuari seisuga oli valitsuse statistika kohaselt ühtekokku üle 72 400 määratlemata kodakondsusega elanikku ehk 5,5 protsenti kogu elanikkonnast. Peaaegu kõik olid rahvuselt venelased, ukrainlased või valgevenelased. Nendel isikutel on õigus taotleda naturaliseeritud kodakondsust ja osad nendest isikutest võivad omada Venemaa, Ukraina või Valgevene kodakondsust.

On olemas seadusepõhised protseduurid, mis pakuvad üle 18-aastastele isikutele võimalusi kodakondsuse saamiseks naturalisatsiooniga, kuid osad inimõiguste vaatlejad pidasid neid ebapiisavateks, seega jäi sedalaadi naturalisatsiooni määr madalaks. Kodakondsuse omandamise hõlbustamiseks kohaldasid ametivõimud kodaniku- ja keelekursuste rahastamise ning puuetega inimeste naturalisatsiooni lihtsustamise strateegiad. Valitsus lihtsustas ka eesti keele oskuse nõudeid, näiteks ei nõuta enam keeleeksami kirjaliku osa tegemist üle 65-aastastelt kandidaatidelt, kuid hoolimata sellest peavad nad siiski läbima suulise eksami. Valitsus annab kodakondsuse ka ilma vanemate eritaotluseta alla 15-aastastele isikutele, kes on sündinud riigis ja kelle vanemad ei olnud Eesti ega ühegi teise riigi kodanikud ning olid lapse sünni hetkel juba vähemalt viis aastat Eestis elanud.

### **3. jagu. Poliitilises tegevuses osalemise vabadus**

Seadus tagab kodanikele võimaluse valida oma valitsus võrdsete, õiglaste ja perioodiliselt korraldatavatel vabadel valimistel. Valimised on salajase hääletuse põhised.

#### **Valimised ja poliitiline osalus**

Viimased valimised: 3. märtsil toimunud parlamendivalimisi peeti vabadeks ja õiglasteks. Valimiste tulemusel moodustati kolmeparteiline koalitsioonivalitsus, kuhu kuuluvad Keskerakond, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE) ja Isamaa. Uut koalitsiooni juhib peaminister Juri Ratas.

Naiste ja rahvusvähemuste osalemine: ükski seadus ei piira naiste või rahvusvähemuste liikmete osalemist poliitilises protsessis ning kinnitatavalt osalesid nad selles. Seadus lubab erakondi korraldada või nendega liituda ainult kodakondsust omavatel isikutel.

Mittekodanikud, kes on pikaajalised elanikud, võivad hääletada kohalikel valimistel, kuid ei saa hääletada riiklikel valimistel ega avalike ametikohtade valimistel.

### **4. jagu. Korruptsioon ja valitsuse läbipaistvuse puudulikkus**

Seadus tagab ametnikele korruptsiooni eest kriminaalkaristusi ning valitsus rakendas neid seadusi tõhusalt. Väärkohtlemise ja korruptsiooni uurimiseks ning karistamiseks omab valitsus tõhusaid mehhanisme. Aasta jooksul oli üksikuid aruandeid ametliku korruptsiooni kohta.

Korruptsioon: 2018. a detsembris lõpetas Riigikohus kriminaalmenetluse (mis oli algatatud 2015. aastal) endise peaministri, ministri, Tallinna linnapea ja kunagise kauaaegse Keskerakonna esimehe Edgar Savisaare suhtes tema halveneva tervise tõttu. Peaprokuratuur süüdistas Savisaart ulatuslikus ametiseisundi kuritarvitamises, altkäemaksu võtmises, rahapesus ning oma parteile keelatud annetuste vastuvõtmises.

2017. aastal esitas peaprokuratuur süüdistuse riigile kuuluva Tallinna Sadama kahe endise tippjuhi, endise tegevjuhi Ain Kaljurandi ja endise juhatuse liikme Allan Kiili vastu, kellele esitati süüdistus altkäemaksu mitmel korral vastuvõtmise ja rahapesuga seotuse eest aastast 2005 kuni aastani 2015. Mõlemale esitati süüdistus miljonite eurodeni ulatuva altkäemaksu saamises. Kohtuasi oli pooleli.

2018. aastal oli korruptsioonijuhtumite arv umbes sama kui 2017. aastal.

Need juhtumid olid sageli seotud tervishoiusektoriga.

Finantsteabe avalikustamine: seadus nõuab, et kõik riigiametnikud avalikustaksid oma sissetuleku ja vara. Määratud bürood vastutavad avalikustamise jälgimise ja kontrollimise eest. Kõrgetasemeliste riigiametnike finantsdeklaratsioonid olid üldsusele kättesaadavad ning seaduse rikkumise eest on ette nähtud kriminaal- ja haldussanktsioonid.

## **5. jagu. Valitsuse hoiak väidetava rahvusvahelise ja valitsusvälise inimõiguste kuritarvitamise uurimise suhtes**

Hulk riigisiseseid ja rahvusvahelisi inimõigusrühmi tegutses uurides ja avaldades oma järeldusi inimõiguste juhtumite kohta ilma valitsuse piiranguteta ja/-või sekkumiseta. Valitsusametnikud olid nende seisukohtade suhtes koostöövalmid ja vastuvõtlikud.

Valitsuse inimõiguste organid: inimõiguste ombudsmani ülesandeid täidab üle 45 töötajaga sõltumatu ametnik ehk õiguskantsler. Põhiseaduse järgimiseks vaatab kantsler õigusaktid läbi, kontrollib ametivõimude põhiõiguste järgimist ja -vabadusi ning adekvaatse valitsemistavade põhimõtteid. Lisaks aitab ta lahendada sool, rassil, rahvusel (etniline päritolu), nahavärvil, keelel, usul, sotsiaalsel staatusel, vanusel, puudel või seksuaalsel sättumusel põhineva diskrimineerimisega seotud süüdistusi. Samuti annab õiguskantsler ministriumidele ja kohalikele omavalitsustele



nõuandeid, taotleb vastuseid ning omab volitust edasikaebamiseks riigikohtusse. Kantsler koostab parlamendi jaoks aastaaruande. Üldsuse usaldus ametniku vastu oli kõrge ning valitsus reageeris tema aruannetele ja otsustele.

## **Jaotis 6. Diskrimineerimine, ühiskondlikud kuritarvitamised ja inimkaubandus**

### **Naised**

Vägistamine ja koduvägivald: seadus kriminaliseerib vägistamist, kaasaarvatud abikaasa vägistamist lisaks veel ka kehalist väärkohtlemist ning perevägivalda. Seadus on tõhusalt kohaldatud. Vägistamise, sealhulgas abikaasa vägistamise eest võib süüdistatavat oodata kuni 15-aastane vanglakaristus. MTÜ Seksuaaltervise Liidu andmetel on seksuaalse väärkohtlemise, sealhulgas vägistamise ohvriks langenud 13 protsenti naistest.

Vabaihenduste ja varjupaikade juhtide sõnul olid probleemideks naistevastane ja perevägivald. Politsei registreeritud perevägivalda ohvritest moodustasid 80 protsenti naised. Esimesel poolaastal kasvas perevägivalda ametlike teadete arv võrreldes 2018. aastaga osaliselt seetõttu, et selliste juhtumite käsitlemise seadus muutus. Kogu riigi vägivallakuritegudest moodustasid 2018. aastal perevägivaldaga seotud kuriteod 44 protsenti.

Valitsusvälised organisatsioonid, kohalikud omavalitsused ja muud ametivõimud võisid otsida ohvritele abi riigi valitsusest. Soopõhise vägivalda ohvriks langenud naiste ja lastega naiste jaoks oli olemas varjupaikade võrk, lisaks ka vihjetelefonid koduvägivalda ning laste väärkohtlemise jaoks. Seksuaalse vägivalda ohvrite ravikeskusi oli neli. Politseinikud, piirivalvurid ja sotsiaaltöötajad said valitsusväliste organisatsioonide, Sotsiaalministeeriumi ning Sise- ja Justiitsministeeriumi korraldatud perevägivalda ja soolise vägivaldaga seotud koolitusi.

Seksuaalne ahistamine: seksuaalne ahistamine on seadusega keelatud, kuid on olnud teateid ahistamise kohta töökohal ja ühistranspordis. Seaduse järgi võib seksuaalse ahistamise kaebusi lahendada kohtus, töövaidluskomisjonis või pöörduda õiguskantsleri ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise komisjonäri poole. Vigastatud osapool võib nõuda kuritahtliku tegevuse lõpetamist ning kahju hüvitamist. seksuaalse ahistamise eest on karistuseks rahatrahv või arest kuni 30 päeva. Kõik teatatud seksuaalse ahistamise juhtumite ohvrid olid naised. Registreeritud jälitamisjuhtumite arv kasvas võrreldes 2017. aastaga ja 82 protsenti ohvritest olid naised, õigusrikkujatest aga olid 83% mehed.

Rahvaarvu kontrollimine sunniviisiliste meetmetega: sunniviisilise aborti või steriliseerimise kohta teateid ei olnud.

Diskrimineerimine: seadus tagab sama õigusliku seisundi ja samad õigused nii naistele kui ka meestele. Üldjoontes jõustas valitsus seda seadust. On teatatud töö- ja kutsealasest diskrimineerimisest ning ebavõrdsest kohtlemisest soo, vanuse, puude ja seksuaalse eelistuse tõttu (vt punkt 7.d.).

### **Alaealised**

Sünni registreerimine: kodakondsus tuleneb eelkõige vähemalt ühe vanema kodakondsusest. Mõlemad vanemad võivad sõltumata teise vanema kodakondsuse staatusest lapsele kodakondsuse anda. Lapsed, kelle vanemad pole Eesti ega ühegi teise riigi kodanikud ning kes on elanud riigis vähemalt viis aastat, saavad kodakondsuse sünni hetkel. Sündide registreerimine toimus õigeaegselt.

Alaealiste väärkohtlemine: 2018. aastal pandi umbes 87 protsenti seksuaalkuritegudest toime alaealiste vastu, mida oli 6 protsenti vähem kui 2017. aastal. Politsei- ja Piirivalveamet töötas alaealiste kuritarvitamise, sealhulgas seksuaalse väärkohtlemise vastu. Alaealiste ombudsmanina tegutses juriidiline kantsler. Koostöös Justiits-, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ning kohalike ja rahvusvaheliste organisatsioonidega korraldas Politsei- ja Piirivalveamet oma ametnikele seksuaalvägivalla alaseid koolitusi.

Varane ja sunnitud abielu: seaduse kohaselt on miinimumvanus abiellumiseks 18 aastat. Kohus võib abielu sõlmimiseks ette nähtud alammäära alandada kuni 15. eluaastani.

Laste seksuaalne ekspluateerimine: seadus keelab laste ärilise seksuaalse ekspluateerimise ja lapsporno ning ametivõimud järgisid seda seadust. Konsensusliku seksi alammääraks on 14 aastat. Lastepornograafias osalemise eest süüdimõistmise puhul võib karistus ulatuda rahatrahvist kuni kolme aastase vangistuseni. Tüdrukuid ekspluateeritakse sagedamini kui poisse.

Rahvusvahelised lapseröövid: riik on 1980. aasta Haagi rahvusvahelise lapseröövi tsiviilõiguslike aspektide konventsiooniga ühinenud. Vt Ameerika Ühendriikide Välisministeeriumi aastaaruannet rahvusvaheliste vanemate lapsreröövide kohta aadressil [https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data/reported\\_kohvrid.html](https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data/reported_kohvrid.html).

## Antisemitism

Juudi kogukonna arv oli hinnanguliselt 2000 kuni 2500 inimest.

16. märtsil ründas Eesti pearabi verbaalselt narkootikumide mõju all olnud 27-aastane mees, kes laimas rabi Tallinna kesklinnas antisemiitlike solvanguid tehes. Teo toimepanijale määrati süüteo eest kaheksa päevane vanglakaristus. Peaminister mõistis juhtunu hukka, teatades, et usu, rahvuse, päritolu ning muu põhjuse alusel diskrimineerimine on täiesti vastuvõetamatu.

23. juunil lükkasid ümber ja reostasid tundmatud vandaalid pealinnas Rahumäe juudi kalmistul viis hauakivi. Politsei algatas kriminaaluurimise, mis oli aasta lõpus pooleli.

28. jaanuaril pidas valitsus Tallinnas Rahumäe juudi kalmistul holokausti mälestuspäeva iga-aastase mälestusürituse. Koolid osalesid mälestustegevustel kogu riigis. Koostöös Eesti juudi kogukonna, Rahvusvahelise Holokausti Mälestusliidu, Eesti Mälu Instituudi ja Okupatsioonimuuseumiga korraldasid Haridus- ja Teadusministeerium koolilastele holokaustiga seotud teemadel essee kirjutamise võistluse.

## Inimkaubandus

Vt Ameerika Ühendriikide Välisministeeriumi inimkaubanduse aruannet aadressil <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

## Puuetega inimesed

Seadus keelab füüsilise, sensoorse, intellektuaalse ja vaimse puudega inimeste diskrimineerimise. Üldjoontes järgis valitsus neid meetmeid.

Puuetega inimesed võivad teabe saamiseks kasutada valitsuse abi ning vajadusel võivad nad paluda ka isiklike abilisi. Seadus tagab, et pärast 2002. aastat ehitatud või renoveeritud hooned oleksid puuetega inimestele ligipääsetavad. Üldiselt olid uued või renoveeritud hooned ligipääsetavad; vanematest hoonetest aga ainult vähesed.

Väliskaubandus- ja infotehnoloogiainister võttis 2018. aasta mais kasutusele määruse, mille alusel nõutakse avalikele hoonetele juurdepääsu ning teabe kättesaadavuse tagamist puuetega inimestele.

Õiguskantsleri sõnul olid vaimse tervisega tegelevates asutustes inimeste põhiõiguste kaitseks võetud meetmed ebasobivad. Probleemide hulka kuulusid füüsiliste piirangute väärkasutamine, nende kesine dokumenteerimine ning ebapiisav arstiabi. Valitsusvälised organisatsioonid kaebasid, et kuigi teenused olid pealinnas üldiselt kättesaadavad, oli mõne maapiirkonna puuetega inimestel raskusi nendele vajaliku hoolduse saamisega. Lisaks teatati kutse- või tööalasest diskrimineerimisest (vt punkt 7.d.).

Puuetega inimeste õiguste kaitse eest vastutab Sotsiaalministeerium ning puuetega inimestele sotsiaalhooldusteenuste osutamise eest vastutavad kohalikud omavalitsused. Valitsus jätkas töövõimereformi elluviimist, mis oli mõeldud vähenenud töövõimega inimestele ning nende ühiskondlikku aktiivsust atesteeriti individuaalselt. Puuetega inimeste iseseisvat toimetuleku täiustamiseks keskendus valitsus rehabilitatsiooniteenuste parandamisele. Valitsus kompenseeris ka osaliselt puudega inimeste lisakulutusi.

## **Rahvus- / rassi- / etnilised vähemused**

Politsei registreeris 2018. aastal viis kehalise väärkohtlemise, avaliku korra rikkumise või muulaadse ähvardusega seotud juhtumit, mis sisaldasid viha rassiliste või etniliste vähemuste vastu.

26. märtsil avas politsei juurdluse seoses Tartu kesklinnas nelja mehe toime pandud verbaalse rünnaku ning füüsilise rünnaku katsega kahe värvilise inimese vastu. Juurdlused olid aasta lõpus pooleli.

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE, valitseva koalitsiooni liige) liikmed tegid halvustavaid ja rassistlikke avaldusi rahvusvähemuste, sisserändajate, pagulaste, naiste ning lesbide, geide, biseksuaalide, transseksuaalide ja interseksuaalide (LGBTI) kogukonna kohta. EKRE parlamendiliikmed tegid ametisse vannutamise tseremooniade ajal valgete natsionalistidega seotud käeliigutusi. Distsiplinaarmenetlusi ei algatatud. Märkimisväärne on ka see, et üks EKRE Euroopa Parlamendi liige kirjutas sotsiaalmeedia postituses, et Euroopas elavate pagulastega seoses „on vaja lõpplahendust“, viidates sellega holokaustile.

Eesti keele oskus on kodakondsuse saamiseks vajalik ning kõigil riigiteenistujatel ja avaliku sektori töötajatel, teenindaval personalil, meditsiinitöötajatel ja muudel üldsusega kokkupuutuvatel töötajatel peab olema minimaalne keeleoskus. Venekeelne elanikkond väitis, et eesti keele nõuded põhjustasid töö ja palgaga seotud diskrimineerimise. Valitsus jätkas tasuta ning subsideeritud võimaluste pakkumist eesti keele õppimiseks.

Linnaosades, kus üle poole elanikkonnast ei räägi eesti keelt, tagab seadus elanikele õiguse saada ametlikku teavet nende keeles ning ametivõimud järgisid seda seadust.

Romid, keda oli vähem kui 1000, kannatasid väidetavalt diskrimineerimise all mitmes valdkonnas, kaasaarvatud ka tööhõives. Valitsus võttis romi laste hariduse tähtsuse rõhutamiseks käsile meetmed, kuid siiski oli nende koolist väljalangevuse arv kõrge.

Mittevalged elanikud teatasid majutamise seoses diskrimineerimisest. Valitsusel oli raskusi ümberasustatud pagulaste jaoks eluaseme leidmisega, mida pagulaste toetajad pidasid sotsiaalseks diskrimineerimiseks.

## **Seksuaalsete eelistuste ja soolise identiteedi põhine vägivald, diskrimineerimine ning muu kuritarvitamine**

Seadus keelab seksuaalsete eelistuste ja soolise identiteedi põhilise diskrimineerimise. Ehkki seadus ei hõlma spetsiifiliselt seksuaalsete eelistuste ja soolise identiteedi erinevaid vorme, on üldine arusaam, et tegemist on lesbide, geide, biseksuaalide, transseksuaalide ja interseksuaalsete isikutega. 2018. aastal registreeris politsei ühe juhtumi, mis sisaldas vihkamist LGBTI-inimeste vastu. Kaitseorganisatsioonid teatasid, et LGBTI-inimeste ühiskondlik ahistamine ning diskrimineerimine on endiselt tavaline, aga samas märkisid LGBTI-inimestesse suhtumise paranemist. Oktoobris üritas grupp protestivaid EKRE parteilasi LGBTI-ühingu koosolekule Pärnu linnas sisse tungida. Politsei reageeris olukorrale kiiresti ning kohtumine jätkus mujal.

## **Jaotis 7. Töötajate õigused**

### **a. Ühinemisvabadus ja õigus kollektiivläbirääkimistele**

Seadus, sellega seotud määrused ja sätted tagavad töötajatele õiguse moodustada ja liituda valitud iseseisvate ametiühingutega, pidada kollektiivläbirääkimisi ning korraldada seaduslikke streike. Üldiselt austas valitsus neid õigusi. Seadus lubab ametiühingutel tegutseda sekkumiseta ja keelab diskrimineerimise ühinemise vastu. Nii töötajatel kui ka tööandjatel on õigus nõuda, et töövaidluskomisjonid, mis koosnevad ametiühingute ja tööandjate esindajatest või kohtutest, lahendaksid

töövaidlused. Ametiühingusse kuulumise tõttu keelab seadus töötajate diskrimineerimise ja nõuab vallandatud töötajate ennistamist ametiühingu tegevuse põhjal. Avaliku teenistuse töötajatel puudub streikimisõigus, aga neil on võimalus palkadest ja töötingimustest tööandjatega arutada.

Üldiselt austas valitsus käesolevaid seadusi. Ressursid, ülevaatused ja muud vahendid olid piisavad, et tagada seaduste täitmine. Suuremjaolt maksid rikkujad trahve, mis olid piisavad rikkumiste vältimiseks. Samuti oli võimalik alata kriminaalmenetlusi ja esitada tsiviilnõudeid. Tööandjate makstud karistused olid seotud peamiselt tööõnnetuste ning kutsehaigustega. Haldus- ja kohtumenetlustes pikki viivitusi ei esinenud.

Valitsus ja enamik tööandjaid austasid ühinemisvabadust ning kollektiivläbirääkimiste õigust. Osapooled osalesid kollektiivläbirääkimistel vabast tahtest ja ei olnud teateid valitsuse või parteide sekkumisest töötajate organisatsioonide toimimisse.

Eesti Ametiühingute Keskliit väitis, et erasektoris on ametiühingu õigusi aasta jooksul sageli rikutud. Keskliidu ametnikud väitsid, et ametiühingute vastane käitumine on laialt levinud. Nende teatel soovitasid osad ettevõtted oma töötajatel ametiühinguid mitte moodustada, ähvardades neid vallandamise või palga vähendamise või siis lubades töötajatele ametiühingute mitte moodustamisel muud laadi privileege.

## **b. Sunniviisilise või kohustusliku töö keeld**

Seadus keelab sunniviisilise või kohustusliku töö ning valitsus järgis seda seadust efektiivselt. Ametivõimud tabasid ning mõistsid süüdi aasta jooksul viis tööalase inimkaubanduse kuritegudega seotud isikut. Inimkaubanduse ja sunniviisilise tööga seotud süütegude eest antud karistused olid rikkumiste ärahoidmiseks piisavad, kuid sageli ei olnud karistused kuriteo raskusele kohased.

Vt Ameerika Ühendriikide inimkaubanduse aruannet aadressil <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

## **c. Alaealiste töö piirangud ning töötamiseks vajalik alampiir**

Seadus keelab lapstööjõu negatiivsed küljed. Enamikul juhtudel on töötamiseks seaduslik alammäär 18 aastat. 2017. aasta seadusemuudatusega kaotati osad alaealiste palkamise piirangud ja võimaldati ettevõtetel taotleda alaealiste palkade toetust. Põhikooli lõpetanud alaealised võivad töötada täisajaga. 15–17-aastased alaealised võivad töötada sõltuvalt sellest, kas nad alles õpivad koolis. Tööinspeksiooni loal võivad 7–12-aastased lapsed tegeleda kergeste töödega kultuuri, kunsti, spordi või reklaamivaldkonnas. Alaealised ei tohi teha riskirohkeid töid, näiteks käidelda plahvatusohtlikke aineid, töötada metsloomadega jne. Seadus piirab alaealiste tööaega, keelates ületunnid või öötöö. Tööinspeksioon on nende seaduste jõustamise eest vastutav. Laste töökohal ekspluateerimise vältimiseks järgis valitsus tõhusalt eespool mainitud seadusi ja nõudeid. Tööinspeksioon kontrollis, et tingimused lapstöötajatele oleksid sobivad.

#### **d. Kutseala-ja tööhõivepõhine diskrimineerimine**

Seadus keelab kutseala-ja tööhõivepõhist diskrimineerimist. Üldjooneliselt järgis valitsus kutseala- ja tööhõivepõhist diskrimineerimist keelavat seadust ning tihti piisas rikkumiste ärahoidmiseks karistustest. Töötajad pöördusid diskrimineerimise kaebustega kohtusse ning kui tööinspeksioon või soolise võrdõiguslikkuse volinik ning asjakohane asutus leidis, et kaebus on õigustatud, maksid tööandjad töötajatele hüvitist. Töehõive või kutsealaga seoses nõuavad tööseadused ja määrused, et tööandjad kaitseksid töötajaid diskrimineerimise eest, järgiks võrdse kohtlemise põhimõtet ning edendaksid võrdset kohtlemist ja soolist võrdõiguslikkust. Sellegipoolest ilmnis vanuse, soo, puude, etnilise kuuluvuse ja keele (vt punkt 6) põhilist töö- või kutsealast diskrimineerimist ning kaebusi esitati soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule, õiguskantslerile ja tööinspeksioonile.

Hoolimata sellest, et seaduse järgi on naistel samad õigused kui meestel ja neil on õigus võrdsele tasule, ei austanud tööandjad neid õigusi alati. Vaatamata naiste üldiselt kõrgemale haridustasemele, oli Eurostati märtsi kuu statistika kohaselt naiste keskmine sissetulek sama töö eest meestest 25,2 protsenti madalam. Jätkuvalt olid ka naise ja meeste ametid eraldatud. Keskastmejuhtidest moodustasid naised ühe kolmandiku.

Puuetega inimestest oli töökoht vähem kui 25 protsendil. Aasta jooksul laekus õiguskantslerile ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule puude alaseid diskrimineerimise juhtumeid. Puuetega inimesed seisavad silmitsi diskrimineerimisega töökohta saamisel ja tööturule ligipääsul.

Vene keelt kõnelevad inimesed töötasid ebaproportsionaalselt „sinikrae“ tööaladel ja ning kannatasid rohkem tööpuuduse all kui etniliselt eesti päritoluga töötajad. Mõned kodanikud ja kodakontsusteta residentsed elanikud, ning eriti vene keelt kõnelevad elanikud, kaebasid keelenõuetega seotud töö- ja palgaalase diskrimineerimise üle. Teadaolevalt kannatasid romid tööhõive alasel diskrimineerimise all (vt 6. jagu, rahvus- / rassi- / etnilised vähemused).

#### **e. Aktsepteeritavad töötingimused**

Riigis oli riiklik kuupalga alammäär kõrgem kui vaesuse sissetuleku tase. Üldjuhul jõustasid ametiasutused miinimumpalga seadusi ning rikkumiste ärahoidmiseks piisas karistustest.

Standardite alusel on töönädal 40 tunnine. Iga 24-tunnise tööperioodi järel nõuab seadus vähemalt 11-tunnist puhkeaega. Lühendatud tööaeg on ette nähtud alaealistele ning töötajatele, kes teevad maa-aluseid või tervisele ohtlikke töid, kaasaarvatud ka töötajatele, kes teevad muud erilist laadi tööd. Seadus tagab tasulise iga-aastase puhkuse ja nõuab, et ületunnitöötasu oleks vähemalt 150 protsenti töötaja tavalisest tunnipalgast kõrgem. Valitsus jõustas neid nõudeid tõhusalt. Ülemäärane kohustuslik ületunnitöö ei ole keelatud.

Valitsus kehtestab töötervishoiu ja -ohutuse standardid. Ametivõimud jõustasid üldiselt kõigis sektorites miinimumpalgaga, töötundidega ning töötervishoiuga ja -ohutusega seotud norme. Töö-, tervisekaitse- ja tehniline inspeksioon vastutasid nende normide jõustamise eest ning tegid selle nimel pingutusi nii ametlikel kui ka mitteametlikel tegevusaladel. Tervise- ja ohutusstandardite rikkumisi esines sagedamini ehituse ja puidutöötlemisega seotud aladel. Tööinspeksioonis oli nõuete täitmise tagamiseks piisav arv inspektoreid. Eespool mainitud normide rikkumiste karistuseks ettenähtud trahvid olid rikkumiste ärahoidmiseks piisavad. Ukraina päritoluga mehed kogesid tööjõu ärakasutamist, eriti ehitussektoris, kus mõnikord maksti ümbrikupalka (maksustamata sularahamakseid). 2018. aastal vähenes aasta jooksul mitteametlike palgamaksete osakaal kogu makstud majanduslikust kogupalgast 6,2 protsendilt 4,7 protsendini.